

Schubertin, Schumannin ja Mendelssohnin musiikkia

Pianisti solistina, kamarimuusikkona ja säestäjänä

Ville Laasanen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2015

Musiikin koulutusohjelma
Kulttuuriala

Tekijä(t) Laasanen, Ville	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 11.05.2015
	Sivumäärä 18	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Schubertin, Schumannin ja Mendelssohnin musiikkia Pianisti solistina, kamarimuusikkona ja säestäjänä		
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Eliisa Suni		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö toteutettiin soivana opinnäytetyönä, johon sisältyi konsertti ja kirjallinen raportti. Raportissa esiteltiin säveltäjät ja soitetut kappaleet. Lisäksi kuvattiin teosten harjoitteluprosessia.</p> <p>Konsertti toteutettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hannikaissalissa 29.4.2015. Konsertti sisälsi yhden soolokappaleen, Schubertin pianosonaatti B-duurista ensimmäisen osan, laediä, Schumannin Dichterliebestä viisi osaa, säestyksen Mendelssohnin viulukonsertto e-mollin toiseen osaan sekä kamarimusiikkia, Schubertin Variationen über Trockne Blumen. Konsertti myös äänitettiin.</p> <p>Työssä pohdittiin, onko eroa harjoitella soolo-, lied- tai kamarimusiikkia. Tuloksista kävi ilmi, että näiden erilaisten musiikkityylien harjoittelemisessa on hieman eroa. Sooloteosta harjoiteltaessa voi aika vapaasti keskittyä omiin ideoihinsa, kun taas lied- ja kamarimusiikissa täytyy ottaa huomioon myös partneri.</p> <p>Opinnäytetyössä pohdittiin hieman myös esiintymistä. Esiintymistilanne on aivan erilainen kuin harjoittelutilanne. Tämä on toisaalta haaste, mutta myös motivoivaa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) esittäminen, kamarimusiikki, lied, Mendelssohn, piano, Schubert, Schumann, säestäminen		
Muut tiedot Liitteenä cd-levy ja konserttiohjelma. Cd-levy säilytetään Musiikkikampuksen kirjastossa.		

Author(s) Laasanen, Ville	Type of publication Bachelor's thesis	Date 11.05.2015 Language of publication: Finnish
	Number of pages 18	Permission for web publication: x
Title of publication Music of Schubert, Schumann and Mendelssohn The pianist as a soloist, chamber musician and accompanist		
Degree programme Degree programme in Music		
Tutor(s) Suni, Eliisa		
Assigned by		
Abstract <p>The thesis was implemented as an art production that included a concert and a written report. The report introduced the composers and the pieces played. In addition, the rehearsal process of the pieces was also described.</p> <p>The concert was played in the chamber music hall, Hannikaissali, of JAMK University of Applied Sciences on the 29th April 2015. The concert consisted of one solo piece, the first movement of Schubert's Piano Sonata in B-flat Major, lieds, five pieces from Schumann's Dichterliebe, the accompaniment to the second movement of Mendelssohn's Violin Concerto in E minor and chamber music, Schubert's Variationen über Trockne Blumen. The concert was also recorded.</p> <p>The thesis reflected if there was any difference in rehearsing solo, lied or chamber music. The results indicated that there were some differences in the rehearsal processes of these different musical styles. When rehearsing a solo piece, one can quite freely concentrate on one's own ideas, whereas with lied or chamber music one must also take the partner into account.</p> <p>The thesis also discussed the concept of performance. Performing is very much different from rehearsing. This can be a challenge, but at the same time it is also motivating.</p>		
Keywords/tags (subjects) accompanying, chamber music, lied, Mendelssohn, performing, piano, Schubert, Schumann		
Miscellaneous Cd-recording and concert program attached. The Cd-recording is found in the Music Campus library.		

SISÄLTÖ

1 Johdanto.....	2
2 Franz Schubert.....	2
2.1 Sonaatti pianolle B-duuri.....	2
2.1.1 Pianosonaatin harjoitteluprosessi.....	3
2.2 Variationen über Trockne Blumen.....	3
2.2.1 Variationen über Trockne Blumen –kappaleen harjoitteluprosessi.....	4
3 Robert Schumann.....	5
3.1 Dichterliebe.....	6
3.1.1 Dichterlieben harjoitteluprosessi.....	11
4 Felix Mendelssohn.....	12
4.1 Viulukonsertto e-molli.....	12
4.1.1 Viulukonserton toisen osan harjoitteluprosessi.....	12
5 Pohdinta.....	13
Lähteet.....	15
Liitteet.....	16
Liite 1. Konserttiohjelma.....	17
Liite 2. Cd-levy.....	18

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aiheena on konsertti Schubertin, Schumannin ja Mendelssohnin musiikista. Päätin tehdä opinnäytetyöni soivana, koska olen opintojeni aikana keskittynyt musiikkiin ja soittamiseen. Konsertti toteutettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hannikaissalissa 29.4.2015 ja konserttiohjelma ja cd-taltiointi ovat opinnäytetyön liitteenä (Liite 1 ja Liite 2). Konsertti sisälsi yhden sooloteoksen, liedä, säestyksen sekä kamarimusiikkia. Päätin soittaa kamarimusiikkia, koska olen aina pitänyt siitä. Valitsin soittamani sooloteoksen jo syksyllä, ja syksyn mittaan eräs laulaja ehdotti, että ottaisimme mukaan ohjelmaan lied-musiikkia. Kamarimusiikkiteoksen ehdotti huilisti. Laulaja on myös viulisti, ja hänen kanssaan esitimme erään teoksen viululle ja pianolle. Soittamani sooloteos oli ensimmäinen osa Franz Schubertin pianosonaatista B-duuri. Laulajan kanssa esitimme viisi osaa Robert Schumannin teoksesta ”Dichterliebe” sekä toisen osan Felix Mendelssohnin viulukonsertosta e-molli, jonka siis säestin. Huilistin kanssa esitimme Franz Schubertin teoksen ”Variationen über ’Trockne Blumen’” huilulle ja pianolle. Tässä opinnäytetyössä kirjoitan säveltäjistä ja esittämistäni kappaleista, sekä tutkin ja kuvaan teosten harjoitteluprosessia ja sitä, onko erilaista harjoitella ja esittää soolo-, kamari- tai lied-musiikkia.

2 Franz Schubert

Franz Schubert syntyi 31. tammikuuta 1797 ja kuoli 19. marraskuuta 1828 (Newbould 1997, 18, 275). Hänet tunnetaan lähinnä lied-teoksistaan. Schubert on myöhäisklassismin ja romantiikan alun tunnetuimpia säveltäjiä. Hän aloitti säveltämään jo varhain, ja oli hyvin tuottelias säveltäjä. Hän sävelsi mm. 9 sinfoniaa, pianosonaatteja sekä kamarimusiikkia (Jeanson & Rabe 1966, 91-92). Schubert sävelsi ensimmäisen sinfoniansa 16-vuotiaana (Schauffler 1949, 340).

2.1 Sonaatti pianolle B-duuri

Soittamani teos B-duurisonaatti kuuluu Schubertin kolmeen viimeiseen pianosonaattiin, jotka hän sävelsi viimeisenä elinvuotenaan, 1828. B-duuri on niistä viimeinen.

(Schauffler 1949, 278.) Sonaatissa on neljä osaa. Ensimmäinen osa on rauhallinen, sävellaji on B-duuri. Toinen osa on ehkä sonaatin tunnetuin. Se on hidas ja surullinen ja sävellaji on cis-molli. Kolmas osa on scherzo ja nopea. Neljäs osa alkaa c-mollissa ja päättyy B-duuriin. Se on pitkä ja nopea tempoltaan. Soitin Schubertin B-duurisonaattista vain ensimmäisen osan. Soitin vain ensimmäisen osan, koska koko teos on hyvin pitkä, nelisenkymmentä minuuttia.

2.1.1 Pianosonaatin harjoitteluprosessi

Aloitin Schubertin pianosonaatti B-duurin harjoittelun syksyllä 2014. Kappale oli minulle entuudestaan tuttu. Ensimmäinen osa ei ole kovin vaativa teknisesti, joten sitä voi hyvin aloittaa harjoitella molemmilla käsillä yhtä aikaa. Soitin osaa aluksi muutamia kertoja kokonaan läpi, ja sen jälkeen pienemmissä osissa. Koska osa ei ole kovin vaikea teknisesti, voi keskittyä hyvään sointiin. Osan alussa on hyvä soittaa hyvällä legatolla ja soinnilla. Tahdista 20 alkaen on vasemmassa kädessä nopea säestyskuvio, joka on hyvä harjoitella tasaiseksi. Tahdista 36 alun teema palaa, mutta tällä kertaa vasen käsi soittaa kahdeksasosa-säestyskuvion sijaan trioli-säestystä. Yleensäkin osassa vaihtelevat kahdeksasosa-, kuudestoistaosa- ja triolikuviot. Ehkä yksi haaste osassa on kyetä pitämään sama tempo huolimatta vaihtuvista säestyskuvioista. Osassa on yksi kertaus, mutta jätin sen pois, koska teoksesta tulisi näin liian pitkä. Osan huipennus on tahdista 159 tahtiin 173. Tässä jaksossa toistuu paljon kaksi vastaan kolme-kuvio, joten siinä on tärkeää kyetä säilyttämään tempo. Alun teema kertautuu tahdista 215, ja loppu on samaa kuin alussa, mutta toisessa sävellajissa. Sain osan aika nopeasti hyvään kuntoon, koska suuria teknisiä vaikeuksia ei oikeastaan ole. Dynamiikka vaihtelee piano pianissimosta fortissimoon, joten on tärkeää ottaa kontrastit huomioon.

2.2 Variationen über Trockne Blumen

Huilistin kanssa soittamamme teos Variationen über Trockne Blumen on variaatio-teos Schubertin laulusta "Trockne Blumen". Siinä on johdanto, teema ja seitsemän muunnelmaa. Alkuperäinen laulu on osa Schubertin laulusarjasta "Die schöne Müllerin". Kappale on suomeksi "kuivuneet kukat", ja se kertoo kuihtuneista kukista, jotka kertojan rakastettu antoi hänelle. Kertoja haluaa kukat mukaan hautaansa. (Moore 1975, 60.)

Teos alkaa johdannolla. Se on e-mollissa, ja aika rauhallinen tempoltaan. Seuraavaksi on teema, joka on siis Die schöne Müllerin –teoksesta. Osa ei seuraa alkuperäistä laulua kovin tarkasti, vaan on aika vapaa muunnos siitä. Seuraavaksi on ensimmäinen variaatio. Se on nopeahko tempoltaan, ja alkaa varioida teemaa. Alku on mollissa, mutta loppujakso vaihtuu duuriin. Toinen variaatio on mollissa. Siinä huilu ja pianon oikea käsi muuntelevat teemaa, kun taas pianon vasen käsi soittaa nopeahkoa oktaavikuviota. Samoin kuin ensimmäisessä variaatiossa, tässäkin variaatio alkaa mollissa, mutta päättyy duurijaksoon. Kolmas variaatio on hidas ja lyyrinen. Se on duurissa. Neljäs variaatio on nopeahko, ja siinä pianon oikea käsi toistaa kolmisointukuvioita. Teema menee vasemmassa kädessä. Viidennessä variaatiossa teema toistuu pianon oikean käden sointukuvioissa. Huilu taas soittaa nopeita juoksutuksia. Kuudes variaatio on vaihteeksi kolmijakoinen. Se on mollissa, ja teema menee sekä pianon oikean käden staccato-kuvioissa että huilulla. Seitsemäs variaatio on nopea ja juhlallinen. Se on E-duurissa. Dynamiikaltaan osa on enimmäkseen fortessa. Teos päättyy juhlallisesti E-duurissa.

2.2.1 Variationen über Trockne Blumen –kappaleen harjoitteluprosessi

Aloitimme huilistin kanssa Variationen über Trockne Blumen –kappaleen harjoittelun syyskuussa 2014. Ehdotus kappaleeseen tuli huilistilta. Olimme tehneet yhteistyötä ennen, ja hän kysyi minulta, kiinnostaisiko minua soittaa jotain kamarimusiikkia. Lupauduin heti ja kerroin, että minulla olisi tulossa opinnäytetyökonsertti keväällä 2015. Ajattelimme, että voisimme esittää kappaleen siellä. Teos oli minulle ennestään tuntematon, huilisti sen sijaan oli soittanut sitä joskus. Sovimme ensimmäiset harjoitukset heti seuraavalle viikolle. Kamarimusiikkiteoksen opettelu koostuu omasta harjoittelusta sekä yhteisistä harjoituksista. Kappale ei ole teknisesti mitenkään kovin vaikea, joten sen oma harjoittelu sujui suhteellisen nopeasti.

Teoksessa on yhteensä yhdeksän eri osaa, ja ensimmäisissä harjoituksissa kävimme niistä läpi kolme ensimmäistä. Kappale sujui hyvin heti alusta alkaen. Harjoittelimme jokaista kolmea osaa erikseen ja kokeilimme erilaisia tempoja. Kamarimusiikkiteosta on hyvä käydä läpi ensiksi hitaassa tempossa, ja kokeilla sitten erilaisia tempoja. Harjoittelimme yhdessä kerran viikossa, ja seuraavalla viikolla soitimme kolmea seuraavaa osaa. Osat ovat keskenään hyvin erilaisia, ja tarjoavat erilaisia haasteita. Kolmas

osa, ensimmäinen variaatio, on teknisesti teoksen haastavimpia. Siinä on molemmilla, sekä huilulla että pianolla, samaan aikaan nopeita kuvioita ja juoksutuksia. Suurimpia haasteita on saada nämä kuviot ja juoksutukset menemään yhtäaikaaisesti. Neljäs osa, toinen variaatio, ei ole teknisesti niin vaativa, ja yhteissoitannollisestikin melko yksinkertainen. Kolmas variaatio on hidas. Siinä suurin haaste on ehkä saada menemään yhtä aikaa huilun kuudestoistaosa-melodia ja pianon trioli-säestys. Neljäs variaatio on teknisesti vähän vaativampi. Siinä piano soittaa oikealla kädellä nopeaa kuviota, kun taas huilu soittaa varioiden teemaa. Tätä osaa kävimme läpi monta kertaa hitaasti soittaen, ja sitten tempoa vähitellen lisäten. Kolmansissa harjoituksissa kävimme läpi kolmea viimeistä osaa. Niistä ensimmäinen on viides variaatio, joka on melko helppo piano-osuudeltaan. Huilu sen sijaan soittaa nopeita juoksutuksia. Myös tätä osaa kannattaa käydä hitaasti läpi. Kuudes variaatio on nopea, muttei teknisesti niin kovin vaikea. Osa on kolmijakoinen, ja sekä huilu että piano soittavat staccatossa lähes koko ajan. Pianolla on vasemmassa kädessä nopea säestyskuvio, kun taas huilu soittaa melodiaa. Seitsemäs variaatio päättää koko teoksen. Se on nopea, ja siinä on marssimainen melodia. Melodia varioiden teemaa. Sekä huilu että piano soittavat paljon nopeita trioli-kuvioita. Osa on ehkä teoksen vaikeimpia, ja siinä täytyy olla tarkkana, että kaikki kuviot menevät yhtäaikaaisesti. Osa ja koko teos päättyy molempien soittimien nopeisiin kuudestoistaosa-juoksutuksiin ja juhllisiin sointuihin.

Saimme jokaisella kolmella harjoituskerralla käytyä melko hyvin läpi kolme osaa. Seuraavilla harjoituskerroilla kävimme yleensä aluksi läpi koko teoksen, ja keskityimme sitten joihinkin pienempiin osiin, jotka kaipasivat mielestämme lisää harjoitusta. Harjoitusten kuluessa hioimme tempoja, fraseerausta ja yhteissoitannollisia asioita. Kevään aikana teos sai vielä enemmän varmuutta.

3 Robert Schumann

Robert Schumann syntyi 8. kesäkuuta 1810 ja kuoli 29. heinäkuuta 1856 (Taylor 1982, 17, 327). Hänet tunnetaan lähinnä pianomusiikistaan. Schumann on romantiikan ajan tunnetuimpia säveltäjiä. Hän oli myös pianisti. Schumann sävelsi mm. 4 sinfoniaa, paljon teoksia laululle ja pianolle sekä kamarimusiikkia (Jeanson & Rabe 1966, 112-

113, 126). Schumann tunnetaan myös lied-musiikistaan. Hän sävelsi suurimman osan lied-musiikistaan vuonna 1840 (Taylor 1982, 186).

3.1 Dichterliebe

Laulajan kanssa esittämämme Dichterliebe on ehkä Schumannin tunnetuimpia teoksia. Teos tarkoittaa suomeksi ”Runoilijan rakkautta”. Runot on tehnyt Heinrich Heine. Laulusarja kertoo säveltäjän rakkaudesta ja etääntymisestä rakastettuunsa Clara Wieckiin (myöhemmin Schumann), ja heidän paluustaan yhteen (Sams 1969, 107). Heinen runokokoelma on nimeltään ”Buch der Lieder”, jonka kuudenkymmenenviiden runon osiosta ”Lyrisches Intermezzo” Schumann valitsi teokseensa kuusitoista runoa. Runokokoelman runoista suurin osa on rakkausrunoja. 17. runosta lähtien runoilijan rakastettu on mennyt naimisiin jonkun toisen kanssa. (Stein 1971, 98.)

Schumann sävelsi paljon lauluja Claralle. Dichterliebe on laulusarja, jossa on 16 osaa. Esitimme niistä viisi; 1. Im wunderschönen Monat Mai, 7. Ich grolle nicht, 8. Und wüßten’s die Blumen, die kleinen, 9. Das ist ein Flöten und Geigen ja 16. Die alten, bösen Lieder. Im wunderschönen Monat Mai on teoksen ensimmäinen osa. Se on hidas ja tunnelmaltaan melko kaipaava. Se kertoo toukokuusta, kun luonto ja rakkaus puhkeaa kukkaan.

Im wunderschönen Monat Mai,	Toukokuussa, ihmeen ihanaan aikaan,
als alle Knospen sprangen,	kun kaikki silmut puhkesivat,
da ist in meinem Herzen	silloin sydämessänikin
die Liebe aufgegangen.	rakkaus syttyi.

Im wunderschönen Monat Mai,	Toukokuussa, ihmeen ihanaan aikaan,
als alle Vögel sangen,	kun kaikki linnut lauloivat,
da hab' ich ihr gestanden	silloin hänelle tunnustin
mein Sehnen und Verlangen.	kaipuuni ja ikäväni.

(Suomennos Lotta Emanuelsson)

7. osa Ich grolle nicht on dramaattinen, se on C-duurissa. Se kertoo henkilöstä, joka on pettynyt entiseen rakkauteensa.

<p>Ich grolle nicht, und wenn das Herz auch bricht, ewig verlor'nes Lieb! Ich grolle nicht. Wie du auch strahlst in Diamanten- pracht, es fällt kein Strahl in deines Herzens Nacht. Das weiß ich längst.</p>	<p>En kann vihaa, vaikka murtuisikin sy- dän, iäti kadotettu rakkaus! En kann vihaa. Vaikka säihkyt timanttien loisteessa ei ainoakaan säde lankea sydämesi yö- hön. Kauan olen sen tiennyt.</p>
---	---

<p>Ich grolle nicht, und wenn das Herz auch bricht, ich sah dich ja im Traume, und sah die Nacht in deines Herzens Raume, und sah die Schlang', die dir am Herzen frißt, ich sah, mein Lieb, wie sehr du elend bist. Ich grolle nicht.</p>	<p>En kann vihaa, vaikka murtuisikin sy- dän, näinhän sinut unessani, näin yön sydämesi sisällä ja käärmeen, joka kalvaa sydäntäsi, näin kuinka kurja olet, rakkaani.</p>
---	--

(Suomennos Lotta Emanuelsson)

8. osa Und wüßten's die Blumen, die kleinen on hieman levoton ja surumielinen. Sävellaji on fis-molli. Osa kertoo tuskasta ja surusta, menetetyistä rakkaudesta.

Und wüßten's die Blumen, die kleinen,	Ja jos tietäisivät pienet kukkaset
wie tief verwundet mein Herz,	kuinka syvän haavan sai sydämeni,
sie würden mit mir weinen,	ne itkisivät kanssani
zu heilen meinen Schmerz.	parantaakseen tuskani.

Und wüßten's die Nachtigallen,	Ja jos tietäisivät satakielet
wie ich so traurig und krank,	kuinka murheinen, sairas olen,
sie ließen fröhlich erschallen	ne antaisivat iloiten kaikua
erquickenden Gesang.	virkestävän laulun.

Und wüßten sie mein Wehe,	Ja jos tuntisivat suruni
die goldnen Sternelein,	kultaiset pikku tähdet
sie kämen aus ihrer Höhe,	ne tulisivat korkeuksistaan
und sprächen Trost mir ein.	minulle lohtua puhumaan.

Die alle können's nicht wissen,	Mutta mikään niistä ei voi tietää,
nur eine kennt meinen Schmerz;	yksi vain tuntee tuskani;
sie hat ja selbst zerrissen,	itsehän hän repi,
zerrissen mir das Herz.	repi sydämeni kahtia.

(Suomennos Lotta Emanuelsson)

9. osa Das ist ein Flöten und Geigen on nopeahko, d-mollissa. Se kertoo häistä, joissa runoilijan rakastettu menee naimisiin jonkun toisen kanssa. Tunnelmat vaihtelevat mustasukkaisuudesta katkeruuteen ja aina raivoon asti.

Das ist ein Flöten und Geigen,	Onpa huiluja, viulujakin,
Trompeten schmetternd darein;	trumpetitkin toittottavat,
Da tanzt wohl den Hochzeitreigen	hääkarkeloitaan tuolla tanssii
Die Herzallerliebste mein.	sydämeni valittu.

Das ist ein Klingen und Dröhnen,	Onpa soittoa, meteliä,
Ein Pauken und ein Schalmein;	patarumpuja ja pillejä,
Dazwischen schluchzen und stöhnen	kaiken keskellä itkevät, vaikeroivat
Die lieblichen Engelein.	ihanat enkelit.

(Suomennos Lotta Emanuelsson)

16. osa Die alten, bösen Lieder on teoksen päätösosa. Se on mollissa ja siinä on melko voimakas teema. Lopussa palaa ensimmäisen osan melodia, tällä kertaa duurissa. Laulun sanat ovat aika synkät. Ne kertovat kuinka tuskan ja menetetyn rakkauden voisi upottaa arkussa.

Die alten, bösen Lieder,	Vanhat, pahat laulut,
die Träume schlimm und arg,	pahat, vihaiset unet,
die laßt uns jetzt begraben,	nyt haudatkaamme ne.
holt einen großen Sarg.	Tuokaa suuri kirstu.

Hinein leg' ich gar manches,	Sinnepä paljon on minulla laskettavaa,
doch sag' ich noch nicht, was;	vaan en vielä kerro, mitä.
der Sarg muß sein noch größer,	Suurempi on kirstun oltava
wie's Heidelberger Faß.	kuin Heidelbergin sammio.

Und holt eine Totenbahre,
 von Brettern fest und dick;
 auch muß sie sein noch länger,
 als wie zu Mainz die Brück'.

Ja noutakaa ruumispaarit
 vankoista, paksuista lankuista,
 niiden on oltava pidemmät
 kuin Mainzin silta.

Und holt mir auch zwölf Riesen,
 die müssen noch stärker sein
 als wie der heil'ge Christoph
 im Dom zu Köln am Rhein.

Ja vielä kaksitoista jättiä tuokaa,
 vielä vahvempia on heidän oltava
 kuin väkivahva Christoph
 Kölnin tuomiokirkossa Reinin varrella.

Die sollen den Sarg forttragen,
 und senken ins Meer hinab;
 denn solchem großen Sarge
 gebührt ein großes Grab.

Heidän on vietävä kirstu pois
 ja upotettava sen meren syvyyksiin;
 niin valtaisa kirstu
 vaatii valtaisan haudan.

Wißt ihr, warum der Sarg wohl
 so groß und schwer mag sein?
 Ich legt' auch meine Liebe
 und meinen Schmerz hinein.

Tiedättekö, miksi kirstusta
 tuli niin suuri ja raskas?
 Laskin sinne rakkauteni
 ja tuskani myös.

(Suomennos Lotta Emanuelsson)

3.1.1 Dichterlieben harjoitteluprosessi

Aloitimme Schumannin Dichterlieben harjoittelun laulajan kanssa syyskuussa 2014. Laulaja ehdotti lied-musiikin tekemistä, ja ehdotti Dichterliebe-laulusarjaa. Kerroin, että minulla olisi tulossa opinnäytetyökonsertti seuraavana keväänä, ja valitsimme sarjasta sopivan kokonaisuuden. Päädyimme viiteen kappaleeseen, joiden kesto oli sopiva, noin 10-15 minuuttia. Lisäksi osat olivat keskenään sopivasti vaihtelevia. Dichterliebe oli minulle entuudestaan tuttu, mutta en ollut varsinaisesti harjoitellut sitä aiemmin. Ensimmäinen osa, Im wunderschönen Monat Mai, on aika helppo, eikä siinä ole yhteissoitannollisesti suuria vaikeuksia. Ehkä haastavinta on soittaa kauniilla ja herkällä soinnilla. Toinen kappale, Ich grolle nicht (laulusarjassa osa seitsemän), on hiukan haastavampi. Siinä piano soittaa oikeassa kädessä voimakkaita sointuja, ja vasemmassa kädessä puolinuotti-oktaaveja. Haasteena on sovittaa laulajan kanssa dynamiikat ja tempon vaihtelut yhteen. Kolmas kappale, Und wüßten's die Blumen, die kleinen (laulusarjassa osa kahdeksan), on teknisesti pianolle vähän haastavampi. Siinä molemmat kädet soittavat nopeita kolmaskymmeneskahdesosanuotti-kuvioita. Osa on myös yhteissoitannollisesti melko vaativa. Koska tempo on nopea, on haaste saada laulajan kanssa kaikki menemään yhtä aikaa. Tätä osaa harjoittelimme myös hitaassa tempossa, mikä ei ehkä ole niin välttämätöntä edellisissä osissa. Lisäksi dynamiikka on enimmäkseen piano, mikä myös osaltaan tuo haastetta. Neljäs kappale, Das ist ein Flöten und Geigen (laulusarjassa osa yhdeksän), on myös nopea. Piano soittaa nopeaa kuudestoistaosanuotti-kuviota. Myös tätä osaa on hyvä harjoitella hitaassa tempossa. Viides kappale, Die alten, bösen Lieder (laulusarjassa osa kuusitoista), on tempoltaan melko kohtuullinen. Osa päättää koko sarjan. Se on karakteriiltään melko voimakas, ja haasteena onkin tuoda tämä esiin. Osan lopussa on pianosoolo, joka toistaa ensimmäisen osan melodiaa.

Saimme nämä viisi osaa melko nopeasti valmiiksi, sillä ne ovat hyvin lyhyitä, kahdenkolmen sivun mittaisia. Kappaleita oli miellyttävä työstää, sillä ne ovat keskenään hyvin vaihtelevia. Harjoituksissa soitimme yleensä aluksi kaikki osat läpi, ja sitten mietimme, mitä voisi työstää erikseen.

4 Felix Mendelssohn

Felix Mendelssohn syntyi 3. helmikuuta 1809 ja kuoli 4. marraskuuta 1847 (Radcliffe 1976, 4, 60). Hän oli pianisti, säveltäjä ja kapellimestari. Hän sävelsi paljon pianomusiikkia, 5 sinfoniaa, alkusoittoja, lied-musiikkia, oratorioita ja kamarimusiikkia (Jeanson & Rabe 1966, 110-111, 115, 123-124, 127). Mendelssohn on romantiikan ajan tunnetuimpia säveltäjiä. Hän esiintyi ensimmäisen kerran 9-vuotiaana, ja sävelsi jo 11-vuotiaana (Radcliffe 1976, 6).

4.1 Viulukonsertto e-molli

Mendelssohnin viulukonsertto e-molli on ehkä hänen tunnetuimpia teoksiaan. Siinä on kolme osaa; ensimmäinen osa on nopea, tempomerkinnältään Allegro molto appassionato, toinen osa on hidas, tempomerkinnältään Andante ja kolmas osa on nopea, tempomerkinnältään Allegretto non troppo – Allegro molto vivace. Soitimme konsertosta toisen osan. Se alkaa pianon (tai alkuperäisessä orkesteristemmassa fagottien ja huilujen) pitkällä ja hitailla äänillä. Viulu tulee mukaan tahdissa 9. Se soittaa yksinkertaista ja kaunista melodiaa. Osa etenee lähinnä C-duurissa, kunnes se moduloi A-duuriin välisosassa. Tässä osassa molemmat soittimet soittavat tremoloja. Väliosassa moduloi takaisin C-duuriin ja alun teema palaa tahdissa 79. Osa päättyy piano pianissimossa.

4.1.1 Viulukonserton toisen osan harjoitteluprosessi

Aloitimme Mendelssohnin viulukonserton toisen osan harjoittelun viulistin kanssa suunnilleen samoihin aikoihin Dichterlieben kanssa. Teosta ehdotti viulisti. Konserttohan on alun perin viululle ja orkesterille sävelletty, joten soitin orkesteristemmassa tehtyä piano-sovitusta. Orkesterista pianolle sovitettua sävellystä harjoitellessa on hyvä miettiä soittotapaa, sillä sovituksen äänethän ovat eri orkesterisoittimien stemmoja. Esimerkiksi osan alussa soittavat puupuhaltimet ja jouset, joten pianolla soittaessa on hyvä soittaa hyvällä legatolla. Osa on tempoltaan hidas, eikä siinä ole juuriakaan teknisiä vaikeuksia. Sen sijaan haaste on soittaa kauniilla äänellä ja viulistin kanssa hyvin yhteen. Aloitimme tämän kappaleen harjoittelun soittamalla se ensin kokonaan läpi, ja sitten pienemmissä osissa. Osan ehkä haastavimpia kohtia ovat tahdit 52-85, koska niissä sekä viulu että piano soittavat tremoloja. Haaste on saada nä-

mä tremolot menemään sekä tasaisesti että ilmeikkäästi. Saimme kappaleen melko nopeasti valmiiksi, sillä se ei ole kovin pitkä, noin kahdeksan minuuttia.

5 Pohdinta

Opinnäytetyökonsertti pidettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hannikaissalissa 29.4.2015. Se myös äänitettiin. Aloitin konsertin Schubertin B-duuri pianosonaatilla. Minulla oli ollut vuoden aikana muutama kamarimusiikkiesiintyminen, joten oli ihan luontevaa olla lavalla. Sen sijaan sooloesiintymisiä minulla ei ollut ollut pitkään aikaan, joten se ehkä saattoi aiheuttaa hieman hermostumista. Kappale meni kuitenkin ihan hyvin, eikä minua juurikaan jännittänyt. Seuraavaksi soitimme laulajan kanssa viisi osaa Schumannin Dichterliebestä. On hieman erilaista olla lavalla toisen soittajan tai laulajan kanssa. Täytyy yrittää keskittyä sekä partneriin että omaan soittoonsa. Dichterlieben osat ovat aika herkkiä, joten on tärkeää kuunnella hyvin. Täytyy kuunnella esimerkiksi balanssia ja dynamiikkaa ja kuinka toinen fraseeraa. Mielestäni onnistuimme balanssissa aika hyvin. Valitsemamme viiden osan kokonaisuus sisältää keskenään hyvin erityyppisiä kappaleita, joten ne muodostavat mielekkään kokonaisuuden konserttiin. Tämän jälkeen soitimme viulistin kanssa Mendelssohnin konsertosta toisen osan. Balanssiasiat tässä kappaleessa ovat aika yksinkertaisia, sillä orkesterilla, tai tässä tapauksessa pianolla, on lähinnä säestäjän rooli. Yleensä puhutaan erikseen liedistä ja kamarimusiikista tai säestämisestä. Mutta myös säestettäessä täytyy kuunnella partneria ja reagoida tilanteen mukaan. Myös säestäjä voi olla aloitteellinen ja esimerkiksi tuoda esiin spontaanisti dynaamisia vaihteluita. Mendelssohn onnistui ihan hyvin. Mielestäni soitimme hyvässä tempossa, ja yhteissoitannollisesti kaikki meni ihan hyvin. Vaikka teos on tempoltaan rauhallinen, sisältää se myös jännittävämpiä jaksoja, esimerkiksi molempien soittimien tremolokohdat. Pianostemma on sovitettu orkesteristemmassa pianolle. Jos säestys olisi sävelletty suoraan pianolle, olisi se todennäköisesti hyvinkin erilainen kuin sovitus. Tämä on hyvä ottaa huomioon säestystä soittaessa. Esimerkiksi piano-osuus sisältää paljon pitkiä ääniä, jotka on helppo soittaa jousisoittimilla, mutta täytyy soittaa hyvin ilmeikkäästi pianolla. Jousisoittimet voivat tehdä crescendon ja diminuendon yhden äänen aikana, mutta

pianolla tämä ei ole mahdollista, vaan tämä täytyy ottaa huomioon muiden keinojen avulla.

Viimeiseksi esitimme huilistin kanssa Schubertin kamarimusiikkiteoksen. Olimme kokeilleet teosta, kuten kaikkia muitakin, etukäteen salissa, joten hyvän balanssin saavuttaminen ei ollut kovin vaikeaa. Teos meni ihan hyvin. Se oli koko konsertin pisin osuus. Tällaista teosta soitettaessa voi tehdä paljon spontaanisti. Konserttitilanteessa voi tehdä asioita eri lailla kuin on harjoitellut. Soitimme paljonkin eri lailla kuin olimme harjoitelleet. Teoksen finaali on nopeampainen, ja sopii hyvin konsertin päätteeksi. Kaiken kaikkiaan koko ohjelma kesti noin tunnin verran.

Kuten jo mainitsin, on hieman erilaista soittaa yksin tai kamarimusiikkia tai liedä partnerin kanssa. Joillekin voi olla helpompaa olla lavalla toisen soittajan tai laulajan kanssa. Vaikka monia juttuja kamarimusiikkia tai liedä soitettaessa on yleensä sovitettu etukäteen, myös yhdessä soittaessa voi olla spontaani. Voi soittaa esimerkiksi erilaisella dynamiikalla tai fraseerauksella. Yhdessä soittaessa täytyy kuunnella sekä partneria että omaa soittoaan. Säestäminen on vähän erilaista kamarimusiikkiin verrattuna. On hieman erilainen tunne säestää kuin olla osa kamarimusiikkikokoonpanoa. Säestäessä tuntee enemmänkin sananmukaisesti säestävänsä, kuin tekevänsä yhteissoittoa. Myös näiden eri musiikkilajien harjoittelu poikkeaa hieman toisistaan. Sooloteosta harjoiteltaessa voi harjoitella omia ideoitaan. Kamarimusiikki- tai liedteosta harjoiteltaessa taas täytyy harjoitella myös yhdessä sovitulla tavalla. Säestystä harjoiteltaessa harjoitellaan sovittuja juttuja, mutta ei niin paljon yhteissoitannollisia juttuja kuin kamarimusiikissa.

Esiintymistilanne on erilainen kuin harjoittelutilanne. Harjoitellessa läpisoiton lisäksi kappaletta harjoitellaan myös pienissä osissa, ja yksityiskohtia hiotaan. Esiintymistilanteessa voi luottaa harjoittelemiinsa asioihin, mutta täytyy soittaa myös spontaanisti. Tämä voi olla haaste, kun ennen esiintymistä ei tiedä, mitä soiton aikana tapahtuu, mutta myös motivoivaa, kun voi soittaa vapaasti ja uusia asioita keksien.

LÄHTEET

Jeanson, G. & Rabe, J. 1966. Musiikki kautta aikojen 2. Haydnista Bartókiin. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Moore, G. 1975. The Schubert Song Cycles with thoughts on performance. Lontoo: Hamish Hamilton.

Newbould, B. 1997. Schubert. The Music and the Man. Los Angeles: University of California Press.

Radcliffe, P. 1976. The Master Musicians. Mendelssohn. Lontoo: J. M. Dent & Sons Ltd.

Sams, E. 1969. The songs of Robert Schumann. Lontoo: Methuen & co.

Schauffler, R. 1949. New York: G. P. Putnam's Sons.

Stein, J. 1971. Poem and Music in the German Lied from Gluck to Hugo Wolf. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Taylor, R. 1982. Robert Schumann. His Life and Work. Lontoo: Granada.

LIITTEET

Liite 1. Konserttiohjelma

Liite 2. Cd-levy

OHJELMA:

Franz Schubert (1797-1828): Pianosonaatti B-duuri D 960 I osa

- Molto moderato

Ville Laasanen, piano

Robert Schumann (1810-1856): Dichterliebe op. 48

- Im wunderschönen Monat Mai

- Ich grolle nicht

- Und wüssten's die Blumen, die kleinen

- Das ist ein Flöten und Geigen

- Die alten, bösen Lieder

Auri Niskanen, laulu

Ville Laasanen, piano

Felix Mendelssohn (1809-1847): Viulukonsertto e-molli op. 64 II osa

- Andante

Auri Niskanen, viulu

Ville Laasanen, piano

Franz Schubert: Variaatioita teemasta "Trockne Blumen" op. 160 D 802

Tiina-Kaisa Aro-Heinilä, huilu

Ville Laasanen, piano